

2011. június 22. szerda
Bírák könyve 3

Dr. Hodossy-Takács Előd

¹Ezek azok a népek, amelyeket helyükön hagyott az Úr, hogy próbára tegye velük Izráelt, mindazokat, akik már nem tudtak a kánaáni harcokról. ^{3,2}Azért is, hogy Izráel fiainak az újabb nemzedékei megismerjék; és hogy megtanítsa a hadviselésre azokat is, akik azelőtt nem ismerték azt. ^{3,3}Ezek voltak: a filiszteusok öt fejedelme, az összes kánaáni, a szidóniak és a hivviek, akik a Libánon hegyvidékén laktak, a Baal-Hermón hegyétől a Hamátba vivő útig. ^{3,4}Ott voltak, hogy próbára tegye velük Izráelt, és megtudja, hogy hallgatnak-e az Úr parancsolataira, amelyeket őseiknek parancsolt Mózes által. ^{3,5}Izráel fiai tehát ott laktak a kánaániak, a hettiták, emóriak, perizziek, hivviek és jebúsiak között. ^{3,6}Lányaikat feleségül vették, a maguk lányait pedig azoknak a fiaihoz adták, és azok isteneit tisztelték.

Otniél legyőzi Arámot

^{3,7}Izráel fiai azt tették, amit rossznak lát az Úr. Elfeledkeztek Istenükről, az Úrról, és a Baalokat meg az Asérákat tisztelték. ^{3,8}Ezért föllángolt az Úr haragja Izráel ellen, és odaadta őket Kúsan-Risátaimnak, Arám-Naharaim királyának. Izráel fiai nyolc évig szolgálták Kúsan-Risátaimot. ^{3,9}Ekkor az Úrhoz kiáltottak segítségért Izráel fiai, és az Úr szabadítót támasztott Izráel fiainak, hogy megszabadítsa őket: Otniél, Káléb öccsének, Kenaznak a fiát. ^{3,10}Az Úr Lelke szállt rá, és így lett Izráel bírása. Hadba vonult, az Úr pedig kezébe adta Kúsan-Risátaimot, Arám királyát, és kemény kézzel bánt el Kúsan-Risátaimmal. ^{3,11}Azután béke volt az országban negyven esztendeig. Akkor meghalt Otniél, Kenaz fia.

Éhúd legyőzi Móábot

^{3,12}De Izráel fiai ismét azt tették, amit rossznak lát az Úr, ezért az Úr hatalmassá tette Eglónt, Móáb királyát Izráel fölött, mivel olyat tettek, amit rossznak lát az Úr. ^{3,13}Ez összefogott Ammón fiaival és Amalékkal, elment, megverte Izráelt, és birtokba vette a pálmák városát. ^{3,14}Izráel fiai tizennyolc esztendeig szolgálták Eglónt, Móáb királyát. ^{3,15}Ekkor Izráel fiai az Úrhoz kiáltottak segítségért, és az Úr szabadítót támasztott nekik: a benjámini Éhúdot, Géra fiát, aki balkezes volt. Izráel fiai vele küldték el az adót Eglónnak, Móáb királyának. ^{3,16}Éhúd csináltatott magának egy kétélű kardot, egykönyöknyi hosszút, és azt a ruhája alatt a jobb csípőjére kötötte. ^{3,17}Így vitte be az adót Eglónnak, Móáb királyának. Eglón igen kövér ember volt. ^{3,18}Miután Éhúd végzett az adó átadásával, elküldte az adót vivő népséget. ^{3,19}Ő maga azonban visszatért a Gilgálnál levő bálványszobroktól, és ezt mondta: Titkos beszédem van veled, ó király! Az így felelt: csitt! - és kimentek előle mindazok, akik mellette álltak. ^{3,20}Éhúd bement hozzá, ő pedig az emeleten levő hűvös különszobájában ült. Éhúd ezt mondta: Isten beszél hozzád rajtam keresztül! Ekkor az fölkel a trónról. ^{3,21}Éhúd pedig benyúlt bal kezével a ruhája alá, kirántotta kardját a jobb csípőjéről, és beledöfte annak a hasába. ^{3,22}Még a markolata is belement a pengéje után, és a hár körülfogta a pengét, mert nem húzta ki a kardot a hasából; majd kiment a hátsó kijáraton. ^{3,23}Azután kiment Éhúd az oszlopcsarnokba, becsukta maga mögött az emeleti szoba ajtószárnyait, és bezárta. ^{3,24}Alighogy kiment, jöttek a szolgák, de amikor látták, hogy az emeleti szoba ajtószárnyai zárva vannak, azt gondolták: bizonyára szükségét végzi a hűvös szobában. ^{3,25}De amikor hiába váraoztak, és senki sem nyitotta ki az emeleti szoba ajtószárnyait, fogták a kulcsot, és kinyitották. És íme, uruk ott feküdt a földön holtan. ^{3,26}Éhúd azonban elmenekült, amíg ők késlekedtek, és a bálványszobrok mellett elhaladva Szeirába ment. ^{3,27}Amikor megérkezett, megfújta a kürtöt az Efraim hegyén. Izráel fiai pedig az ő vezetésével lementek a hegyről. ^{3,28}Ezt mondta nekik: Kövessetek gyorsan, mert az Úr kezetekbe adta ellenségeket, Móábot! Lementek utána, elfoglalták a Jordán Móáb felé eső gázlóit, és nem engedtek senkit átkelni. ^{3,29}Levágtak akkor mintegy tízezer móábi embert, csupa jól megtermett, erős férfiakat; nem menekült meg senki. ^{3,30}Így kellett Móábnak megalázkodnia azon a napon Izráel keze alatt. És béke volt az országban nyolcvan esztendeig.

Samgar legyőzi a filiszteusokat

^{3,31}Utána Samgar, Anát fia következett, aki hatszáz filiszteus férfit vert szét egy ökörösztökével. Ő is megszabadította Izráelt.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

3. fejezet – Az első bírák

Fejezetünk 1-6. verse a bevezető szakaszok lezárása, a 7. versről kezdődően a 16. fejezet végéig a tulajdonképpeni bíra-történeteket találjuk.

1–6. vers: Az idegen népek katalógusa

A szöveg az alábbi csoportokat sorolja fel: filiszteusok (öt városfejedelem), kánaániak, szidóniak, hivviek, hettiták, emóriak, perizziek, jebusziak. Az előző fejezet magyarázata során hivatkozott deuteronomiumi listával nem egyezik teljesen ez a felsorolás, legfeltűnőbb különbség az, hogy a filiszteusokkal nyolceleművé bővül a szöveg, az 5. versben viszont kimaradnak a filiszteusok és a szidóniak. Ez két jól megragadható, szervezett közösség, a filiszteus küzdelmekről a későbbiekben még bőven lesz szó (lásd Samgár, Anát fia, és Sámson története). Az említett népek, népcsoportok közül vannak, akik Palesztinában enklávékban telepedtek meg. A hettiták az egykor büszke és dicsőséges anatóliai birodalom bronzkor végi letűnése után maradtak hátra, de megjegyzendő, hogy számos tudós vitatja, hogy valaha is a birodalmi érdekszféra ennyire délre húzódott volna. Szerintük a bibliai szóhasználat a mezopotámiai hagyományt követi, ugyanis a neo-hettita kultúra évszázadokkal tovább fennmaradt Észak-Szíria egyes területein; más megközelítés szerint pedig akár négy olyan népcsoport is megkülönböztethető, amelyik hettitának nevezhető.¹ Az emóriak („nyugatiak” – mármint mezopotámiai nézőpontból) itt a kánaániak szinonimájának is tekinthetők.² Az 5Móz 1,7 szerint egyszerűen az emóriak földjére küldte Isten Izráelt.³ A perizziek tekintetében viszont biztosat egyáltalán nem mondhatunk. A hivviek a filiszteusokhoz hasonlóan jövevények lehettek, talán Kis-Ázsia déli/keleti részén kell keresnünk gyökereiket, de az ő azonosításuk még máig sem egyértelmű. A biblikus szóhasználatban gyakran összecsúszik a hurri, hórta, hivvi fogalom; annyit mondhatunk, hogy a Habúr és az Eufrátesz között, Észak-Mezopotámiában alakult ki a hurri államiség, és a hurrik a Kr.e. 2. évezred elején indultak meg Szíria irányába.⁴ A jebusziak Jeruzsálem őslakói.⁵

A szakasz szemlélete nagyjából megegyezik 2,22 gondolatával: rajtuk keresztül teszi próbára Isten Izraelt. Elbuktak. Ismételten hangsúlyozni kell: ezeknek a népeknek a pusztasága nem Isten és nem is Izrael gyengeségét, hanem a választott nép szövetségi hűtlenségét bizonyítja. A 6. versben említett vegyes házasságok a szeparációs elvárás leghatározottabb elutasítását jelenti, ami aláhúzza, hogy Izrael az ellenkezőjét tette, mint amit kellett volna (lásd Józs 1; 5Móz 20,16–18). Az elkülönülés gondolata a babiloni fogság utáni irodalomban lesz központi témává, lásd főképp Ezsd 10 és Neh 13; de már a Tórában is megfogalmazódik a tiltás, hogy amikor a hét nép fölött diadalmaskodik Izrael: „ne házasodj össze velük, ne add lányaikat az ő fiaikhoz, és ne végy fiaidnak feleséget az ő lányaik közül” (5Móz 7,3; vö. 2Móz 34,16). A kérdés egyébként már az ősatyák történeteiben is napirendre kerül, a szerző Rebeka szájába adja az alábbi szavakat Ézsau házassága kapcsán: „Megutáltam az életemet a hettita lányok miatt. Ha Jákób is a hettita lányok közül vesz feleséget, olyat, mint ezek, ennek az országnak a lányai közül, mit ér akkor az életem?”

7–11. vers: Otniél

Izrael itt kezd el szembesülni tetteinek következményeivel. Mintha csak a fent hivatkozott 2Móz 34,16 kelt volna életre: a vegyes házasságok idegen kultuszokhoz vezettek, ez pedig Arám-Naharaim királyának (Kúsan-Risátaim) uralmához. Ekkor lép fel az 1. fejezetben már említett Otniél. Ellenfelének neve a héber „gonoszág” szóból eredeztethető, dualisban, Boling így fordítja: a „Kétszeresen-Gonosz-Kúsan”.⁶ Aram-Naharaim említése sem könnyíti meg a magyarázók dolgát, mivel erről a távoli Szíria-mezopotámiai vidékről aligha érte

¹ HOFFNER, H. A.: The Hittites and Hurrians, in: Wiseman, D. J.: *Peoples of Old Testament Times*, Oxford, Clarendon Press, 1973, 196–228 [197–200].

² BOLING, R. G.: Judges, in: Meeks, Wayne A. (gen. ed.): *The HarperCollins Study Bible*, NY, HarperCollins Publishers, 1993, 367–415 [371].

³ Van, aki szerint a yahwista a kánaáni, az elohista pedig az emóri terminust részesíti előnyben, ld. GOOD, R. M.: Canaan, Canaanites, in: Achtemeier, Paul J. (ed.): *Harper's Bible Dictionary*, Harper & Row, 1985, 151–153 [153].

⁴ BÁCSKAY, A.: Az ókori Kelet, in: Salamon, K. (szerk.): *Világtörténet*, Bp., Akadémiai Kiadó, 2006, 84–194 [110–111].

⁵ A népek kérdésköréhez ld. WISEMAN, D. J.: *Peoples of Old Testament Times*, Oxford, Clarendon Press, 1973.

⁶ BOLING, R. G.: *Judges: A New Translation with Commentary and Introduction* (Anchor Bible Dictionary), Garden City, NY, 1975, 80.

támadás Palesztinát a kora vaskorban. Számos magyarázó ezért szövegmódosítási javaslatot tesz, de textuális bizonyítékok ezekre nem találunk, így nem is foglalkozunk velük. Otniel rövid története arra mindenesetre alkalmas, hogy ezen keresztül világsunk rá a bíra-lét három oldalára:

- alapja: „*Az Úr lelke (ruach YHWH) szállt rá*”;
- tartalma: „*badba vonult (vayéc' lamilchámáb), az Úr pedig kezébe adta (vajitén YHWH bejádó)*” ellenségét;
- eredménye: „*azután béke volt az országban*”(vatisqót há'árev).

12–30. Éhúd

A következő elnyomó hatalom Móáb, a transzjordániai nép, melyről a pusztai vándorlás során olvashatunk bővebben jelen szakaszunkat megelőzően: Móáb említésére minden bibliaolvasónak eszébe juthat Bálák, aki Bálám felbérlelőjeként rendelt átkot Izrael ellen (4Móz 22–24). Ezután 4Móz további történetei (Baál Peóri vétek, népszámlálás, stb.) játszódnak móábi területen.

A 13–14. vers szerint 18 éven át nyomta el Izraelt a móábi Eglón, aki birtokba vette a Jordán torkolatvidékének ciszjordániai részét is. Ősi feszültséggócot egyébként a túlparton, a Jordán völgyének keleti oldalán találunk, a Holt-tengertől keletre, a Wadi Mujibtól északra fekvő területeket izraeliták, ammoniták, móábiták igyekeztek megszerezni – ez a terület gyakran gazdát cserélt. Eglón fellépésében az a különleges, hogy ő szövetségeseivel (ammoniták, amálék – ez utóbbi már a pusztai időszakban is ellenség, 2Móz 17,8–16) átkel a Jordánon, és így abban a térségben üti fel szállását, ahonnan kiindulva a bibliai hagyomány szerint egykor Józsué megkezdte az ország birtokba vételét. Jerikó (lásd még 1,16) említése mindenesetre a bibliai irodalom összefüggésében egy olyan utalást sejtet, hogy a vétkek nyomán még Józsué nagy műve is szertefoszlatni látszott.⁷ Az elnyomás jele volt a rendszeresen fizetendő beszolgáltatás, adó (*mincháb*). A bíra Éhúd, Géra fia, benjámini, balkezes.

[15–25] Történetünk első fele tulajdonképp egy terrorista merénylet – Éhúd négy szemközt egyszerűen hasba szúrja Eglónt. Ehhez kihasználja balkezességét, ami a 20,16 szerint különösen gyakori lehetett a benjáminiak között. Nem kizárt, hogy ebben a csoportban törekedtek a balkezesség erősítésére, ami a közelharcban feltétlenül előnyös volt, meg persze a merényleteknél is: az áldozat nem gondolt rögtön arra, hogy gyilkosa a fegyveréért nyúl. Felvetődik annak lehetősége, hogy a cél érdekében egyes kisgyerekek jobb kezét elköttették, gátolták használatát, így bal kezük lényegesen ügyesebbé vált. A hagyományosan „balkezes”-nek fordított kifejezés (15.v.) szó szerint kb. így adható vissza: „gátolt/lekötött jobb kezű”. Ez persze csak pusztán hipotézis, az elterjedt balkezességet pontosan magyarázni nem tudjuk.⁸ Az olvasó számára feltűnő egyébként Eglón nem mindennapi korpulenciája is: áthallásos a kövér elnyomóra tett utalás. Az izraeliták adóján hízott meg, de utolérte a végzete. Ez a rész nem mentes a maró gúnytól.

[26–30] A merénylet szabadságharcra terebélyesedik. Szeirá helye ismeretlen, az innen kiinduló harc vezet a Jordán gázlóinak elfoglalásához. Ez alkalommal is 10000 halott marad a küzdelem után, de nem érdemes ezen a számadaton spekulálni, mint ahogy a többi nagyított-kerekített értéken sem (vö. 1,4). A vereségen kívül a gázlók elfoglalásának a jövő szempontjából nagy jelentősége volt, hisz így az esetleges későbbi móábi zaklatók elől elzárták az utat, valamint a visszamaradottak nem tudtak észrevétlenül visszatérni saját földjükre. A siker két nemzedéken át tartó békét eredményez.

31. Samgar, Anát fia

Róla rendkívül kevés információ áll rendelkezésünkre: 600 filiszteus férfit vert szét (ez tekinthető egy egységnek is, lásd Bír 18,11; 1Sám 13,15). A körülményekről semmit sem tudunk. Neve nem izraeli – talán hurri. Az ellenség mindenesetre a Sámson-történethez kapcsolja ezt a rövid verset.

⁷ YOUNGER, K. LAWSON: *Judges / Ruth* (The NIV Application Commentary), Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2002, 113.

⁸ Uo., 114.

Prédikációvázlat

Mitől lesz terrorista egy terrorista? Mi a különbség közte, és a szabadságharcos között? Az, hogy aki szimpatikus nekünk: hős, aki pedig antipatikus: gyilkos gazember?

Az Ige némiképp eligazít ebben a kérdésben is. Három bíra rövid történetét olvashatjuk – az első megmutatja nekünk, hogy mitől lesz bíra a bíra; a másodikból meg tudjuk, hogy a magányos harcos is lehet szabadító hőssé; a harmadik pedig megtanít arra, hogy a személyes helytállás, a rátermettség nem kell, hogy öncélú legyen.

1. Otinél

Otinél ellenfele egy olyan király, akiről gyakorlatilag semmit nem tudunk. E kegyetlen elnyomás azonban felismerteti Izrael fiaival, hogy Isten szolgáltatta ki őket – tehát ha nem nyerik meg az Úr jóindulatát, menthetetlenül elsüllyednek az idegenek nyomása alatt. A nyomorúság idején az Úrhoz kiáltanak, mert rájönnek, hogy nincs más megoldás. A mai nehézségek közepette a válságról válságra bukdácsoló népeknek ugyanerre a felismerésre kellene eljutni. Isten nélkül lehet lavírozni, emberi bölcsességben bízni, ideig-óráig sikert is lehet elérni, de igazi megoldást találni így lehetetlen. Az is kiderül, hogy Istennek van megoldása: elküldi Lelkét, és ellenfeleit a hozzá térő nép kezébe adja.

2. Éhúd

Éhúd a móábiakkal harcol, a szomszéd néppel – és sokszor ezekkel a legnehezebb megbékélni. Jól tudjuk ezt mi is, a Kárpát-medence viharos története épp eléggé bizonyítja ezt. Ez a tehetséges harcos erkölcsileg talán a leginkább vitatható lépésre szánja el magát: megöli a zsarnokot. Szabad-e gyilkossággal szerezni érvényt az igazságnak? Igazolható volt-e a Hitler elleni merényletkísérlet, vagy helyeselhető-e Oszama Bin Ládén pakisztáni likvidálása? Ezek a legérzékenyebb kérdések, viszont Éhúd tettét maga Isten igazolja. Ezt persze bárki állíthatja, de mögötte a tények is felsorakoznak: gyilkossága sikeres szabadságharcá válik. Isten győzelmet ad az általa vezetett seregnek, és ezzel igazolja tettét. Ez azonban nem jelenti azt, hogy bárkinek jogában állna imitálni példáját: egész más Isten nevében ölni (gyakori eset volt a történelemben!), mint Isten által megbízott szabadítóként cselekedni.

3. Samgar

Samgar az egyik nagy ismeretlen a bírák könyvében. Tőle azt tanulhatjuk meg, hogy személyes ügyünké válhat népünk ügye. Sztétverni hatszáz embert az ellenségből – ez lehet harag jele, de nem lehet pusztán személyes ügy. Engedjük, hogy Isten használjon bennünket népünk érdekében!